

Враховуючи вищезазначене, розуміючи особливість статусу Конституційного Суду України, інтерес викликають не тільки акти офіційного тлумачення, а й його правові позиції. За переконанням не тільки вітчизняних, а й зарубіжних науковців вони із порівняно нового феномену національної юридичної дійсності перетворилися на значний елемент системи правового регулювання. Постійний інтерес науковців посилюється ще й розширенням обсягу практики Конституційного Суду України, яка стосується найширшого кола правових питань. З урахуванням того, що, як зазначалося, деякі вчені переконані в багаторічній традиції вітчизняної конституційної юстиції, все ж таки у своїй діяльності безпосередньо Конституційного Суду України та вчені-конституціоналісти мають звертатися і до досвіду зарубіжного. І передусім органів конституції юрисдикції Росії, ФРН тощо.

Хамходера О.П.,
НУ "Одеська юридична академія",
асистент кафедри адміністративного і фінансового права

ОРГАН ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ІНШИЙ ДЕРЖАВНИЙ ОРГАН

Зазначене в назві наших тез формулювання не є чітким та однозначним для сприйняття, може викликати обґрунтовані зауваження. Одночасно, воно потребує наукового тлумачення, аналізу свого теоретичного і нормативно-правового підґрунтя, оскільки неодноразово використовується у вітчизняному законодавстві. Наприклад, ч. 1 ст. 48 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) адміністративна процесуальна правоздатність визнається за: "...органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування..." (див. також ч. 2 ст. 18). При цьому, під час вказівки на суб'єктів владних повноважень більшість приписів кодексу не застосовує словосполучення "інші державні органи". Тому, логічним було б допустити існування за ним додаткового змістовного навантаження.

Первинно відмітимо, що на даний час вітчизняні правознавці переважно ототожнюють "орган державної влади" та "державний орган", чим спрощують їх застосування, усувають двозначність. Однак, для вищевказаної (і подібних) норми такий підхід не є прийнятним, оскільки її буквально розуміння говорить про різні обсяги даних груп суб'єктів. Беручи це за основу, ми розглянули наступні варіанти:

1. Етимологічно "орган державної влади" прив'язується до конкретного виду влади, позначаючи того, хто її втілює; первинною ознакою постає не належність до державного апарату, а

реалізація державної влади. Остання ж здійснюється державними органами та органами місцевого самоврядування (в якості делегованих повноважень), які могли б разом вважатися органами державної влади. Зазначене узгоджується із наданим юридичною енциклопедією тлумаченням: "органи державної влади – колегіальні або одноособові органи, наділені юридично визначеними держ.-владними повноваженнями та необхід. засобами для здійснення функцій і завдань д-ви". Органи місцевого самоврядування, що виконують делеговані повноваження, теж відповідають ознакам дефінієнсу. Але, приведене бачення викликає декілька заперечень.

По-перше, воно протиставляється основній досліджуваній конструкції (див. назву), сутність якої говорить про більший обсяг "державних органів", котрі включають в себе "органи державної влади". Надане ж пояснення приходить до протилежного.

По-друге, воно не узгоджується з діючим законодавством. В ч. 1 ст. 5, ч. 1 ст. 13, ч. 2 ст. 19 та ін. Конституції України йде мова про "органи державної влади та органи місцевого самоврядування". Навіщо посилатися на останні, якщо б вони включалися до перших? У Рішенні Конституційного Суду України від 26 березня 2002 р. № 6-рп/2002 зроблений однозначний висновок: "органи місцевого самоврядування не є органами державної влади". Це обумовлює необхідність подальших пошуків.

2. Російський вчений С.О. Комаров розкриває вузьке розуміння органу державної влади, до якого відноситься первинні (непохідні) органи держави (і в першу чергу – законодавчий). Виходячи із цього, вказівку "орган державної влади, інший державний орган" можна замінити на "Верховна Рада, Президент України, інший державний орган", що стає цілком зрозумілою і логічною.

Зазначене сприйняття, мабуть, походить з радянського періоду. В колишніх соціалістичних країнах втілювалася моноцефальна модель побудови державного апарату, що ґрунтувалася на марксистсько-ленінській ідеї повновладдя представницьких органів. У зв'язку з цим, на конституційному рівні термін "органи державної влади" використовувався лише щодо Рад народних депутатів, залишаючи осторонь виконавчі та судові структури. Конституція України (ст. 5, 6 та ін.) розширила його застосування, позначивши ним сукупність органів трьох гілок влади. Тому, видається дивним застосування у КАС (2005 р.) формулювання, котре отримує узгоджений зміст виходячи із нормативних засад часів СРСР. Чи можливо його розкрити, базуючись на сучасному законодавстві?

3. Системний аналіз статті 5 та 6 Основного Закону України

дозволяє, на перший погляд, дійти висновку, що органи державної влади, виходячи із диференціації влади, теж поділяються на законодавчі, виконавчі та судові. Звернімо увагу, що деякі сегменти державного апарату не належать до жодної із вказаних груп (наприклад: Президент і його допоміжні органи, прокуратура, Центральна виборча комісія). Можливо саме вони є "іншими державними органами"? Таким чином, вислів "органи державної влади, інші державні органи" означатиме: "законодавчі, виконавчі, судові та інші (що не відносяться до системи попередніх) державні органи". Це єдине пояснення, яке ґрунтується на діючих нормах та робить фразу раціональною. Слабкою рисою тут постає абстрактність, відірваність від середовища застосування (контексту). Істина завжди конкретна. Тому, необхідно оцінювати вірність запропонованого тлумачення відносно кожного окремого випадку, звертаючись до тексту нормативно-правових актів. Наприклад, воно прийнятне для статті 48 КАС, де містяться установчі норми щодо адміністративної процесуальної правосуб'єктності; для ч. 2 ст. 18 КАС, на наш погляд, – теж.

Видається цікавим новий Закон України "Про громадські об'єднання" від 22 березня 2012 року, який вводиться в дію з 1 січня 2013 року. В ньому неодноразово згадується "орган державної влади, інший державний орган" (п. 3 ч. 2 ст. 2, ч. 1 ст. 5 та ін.). Комплексний аналіз положень документу дозволяє дійти висновку, що гіпотетично визнана нами сутнісна вагомість словосполучення "інший державний орган" є мнимою, адже норми, котрі його не містять, все одно регулюють діяльність всіх суб'єктів владних повноважень. Наприклад, частина 1 ст. 31 закріплює: "посадові особи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, громадяни, іноземці, особи без громадянства за порушення законодавства про громадські об'єднання несуть відповідальність у порядку, встановленому законом". Таке формулювання не означатиме, що посадовці "інших державних органів" (у нашому розумінні) звільнені від тягаря відповідальності. Крім того, доцільно порівняти ч. 3 ст. 3 та ч. 2 ст. 22 зазначеного закону. Згідно з ч. 3 ст. 3: "самоврядність передбачає ... невтручання органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в діяльність громадського об'єднання, крім випадків, визначених законом"; в ч. 2 ст. 22 встановлюється: "втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб у діяльність громадських об'єднань ... не допускається, крім випадків, передбачених законом". Бачимо аналогічні правові приписи. Отже,

закріплення в першому з них та упущення в другому "інших державних органів" не може змінити фактичний перелік адресатів правила поведінки. Це свідчить про те, що висловлювання "органи державної влади, інші державні органи" застосовується неосмислено, в звичайному значенні органів державної влади.

Враховуючи викладене, вважаємо, що законодавцеві необхідно відмовитися від використання словосполучення, розміщеного в назві, оскільки воно породжує неоднозначність, здатне призвести до різного правозастосування та зайвих теоретичних пошуків. Варто зупинитися на "органах державної влади", відносячи до них всі державні органи. Саме такий підхід відповідатиме акту найвищої юридичної сили. Наприклад, ч. 2 ст. 19 закріплює обов'язок органів державної влади та органів місцевого самоврядування діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами. Очевидно, дана норма поширюється і на державні уповноважені одиниці, котрі не відносяться до трьох гілок. Отже, зроблений у пункті 3 висновок про обмеження органів державної влади законодавчими, виконавчими та судовими – помилковий. В ст. 6 Основний Закон називає лише висхідні складові державного апарату, не прагнучи до вичерпного переліку. Подібне правове регулювання відповідає його природі. Якщо частина 2 ст. 118 передбачає: "виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації", то це не виключає легальності функціонування територіальний органів центральних органів виконавчої влади.

Хомко Л.В.,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
викладач

РОЗВИТОК ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Для сучасної української науки історії держави та права характерними є виділення окремих наукових напрямів, серед яких порівняльна історія міського права. Для цього напряму чи не найбільш характерне поєднання методологічної традиції та методологічного новаторства.

Актуальними залишаються певні методологічні вимоги до порівняльно-історичних досліджень, сформульовані українськими правознавцями. Першою вимогою є порівняння пам'яток права, найбільш близьких за часом їх створення. Проте історична близькість правових систем, їх вихідних начал дозволяє порівнювати правові пам'ятки, суттєво відділені у часі.